

Роман Бліхарський

«ВДИВЛЯЮЧИСЬ У ОКЕАН»: КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ
ПРАЦІ «НАРИС ІСТОРІЇ СТАРИННОЇ ФІЛЬСОФІЇ»
о. МИКОЛИ КОНРАДА

Розглянуто основні ідеї, поняття та концептуальні орієнтири «Нарису історії старинної філософії» о. д-ра Миколи Конрада, окреслено передумови написання та публікації праці. Підходи до вивчення проблематики історії філософії, що розроблялись мислителями минулих століть, проаналізовано в контексті співзвучних з ними думок о. М. Конрада.

Ключові слова: *релігійна преса, філософія, історія філософії, теологія, М. Конрад, Тома Аквінський, В. Гегель, В. Віндельбанд.*

The main ideas, concepts and benchmarks of the work of H.F. N. Conrad «An Essay on the History of Ancient Philosophy» have been studied. The prerequisites for writing and publishing the essay have been determined. The approaches to the study of the problems of the history of philosophy, which were developed by the thinkers of the past centuries, as well as the thoughts of N. Conrad that are consonant with them have been illustrated.

Keywords: *religious press, philosophy, history of philosophy, theology, N. Conard, Thomas Aquinas, G.W.F. Hegel, W. Windelband.*

Упродовж 1923—1939 рр. у Львові виходив науковий часопис «Богословія» за редакцією о. Йосипа Сліпого. На сторінках видання публікувалися статті, присвячені широкому спектру важливих питань теології та суміжних з нею дисциплін, висвітлювалися події із життя Церкви, також оглядалися та осмислювалися тогочасні тенденції у сфері природничих, фундаментальних та гуманітарних наук [7].

На сторінках № 3/4 1933 р., № 2/3 1934 р., № 4 1934 р., № 1 1935 р. та № 1 1939 р. вміщувався текст праці блаженного отця

Миколи Конрада «Нарис історії старинної філософії», що й досі зберігає свою актуальність в українському академічному просторі, зокрема серед дослідників історії філософії та вчених, які читають лекційні курси з цієї дисципліни семінаристам та студентам богословських факультетів [4, с. 6].

Щодо ставлення сучасників до наукової праці о. М. Конрада, то варто зазначити, що у 1935 р. професорська колегія Львівської богословської академії за рекомендацією о. Йосипа Сліпого запропонувала митрополитові Андрею Шептицькому надати о. д-ру М. Конраду звання надзвичайного професора філософічного відділу академії, яке було затверджене митрополитом Андреем 5 травня 1936 р., а в березні 1937 р. о. М. Конраду надано звання звичайного професора історії філософії та соціології [3].

Окремим друком «Нарис історії старинної філософії» побачив світ у Римі 1974 р. До цього видання Й. Сліпий написав передмову, в якій зазначав, що «в українській філософічній літературі 20-го століття появилось багато праць і статей (проф. д-ра Стеф. Балея, д-ра Івана Раковського, д-ра Якіма Яреми, д-ра Мик. Чайковського і ін.) з поодиноких ділянок філософії, як логіки, психології, соціології і інших. Однак ніхто не брався за написання історії філософії. Коли о. д-р. Микола Конрад став професором філософії на Богословській Академії у Львові, я як тодішній Ректор, предложив йому написання історії старинної філософії, яку він саме викладав» [6, с. 5].

Щодо самого поняття історії філософії та його інтерпретування, то необхідно назвати мислителів, які у своїх працях чи не вперше спробували сформувану саму концепцію та окреслити принципи, об'єкт, предмет і метод історії філософії як окремої наукової дисципліни. Зокрема, у різний час та з різних точок зору цією проблемою займалися Георг Вільгельм Фрідріх Гегель та Вільгельм Віндельбанд.

Сам о. М. Конрад, визначаючи у вступній частині своєї праці зміст філософії, відштовхується від поглядів Томи Аквінського. Зокрема, він цитує один із його коментарів про те, що «найважливішим завданням філософічних студій є пізнавати правдиву розв'язку засадничих питань відносно світу й життя», а також вивчати «думки, осуди й розв'язки проблем інших умів щоби оминати блуди, в які

вони попадали». Дослідженням принципів буття і займається «систематична наука філософії», для достеменного вивчення якої «необхідна її історія» [5, с. 221—222].

Значно пізніше, у XIX ст., В. Гегель у своїх «Лекціях з історії філософії», які були прочитані ним у Берлінському університеті упродовж 1822—1830 рр. та які вийшли друком уже після смерті філософа, писав, що філософія — це передусім наука про істину, «наука про її необхідність, пізнання через систему понять...» [2, с. 77]. Істину, яка сама по собі є вічною, а отже, не обмежена обумовленими факторами, що вибудовуються у ланку певного історичного процесу. Тобто істина — поняття не історичне. Історію може становити тільки галерея образів пізнання цієї істини, в яких неможливо розгледіти саму істину, оскільки істина не є тим, що минає, чи таким, що допоки не існує [2, с. 74].

Основною засадою філософії є пізнання того, що ця єдина істина є також і джерелом, «з якого витікає усе суще, усі закони природи, усі явища життя і свідомості, які є відображенням цього джерела; ціль філософії полягає в тому, щоби наблизитись до цього єдиного джерела», але здійснювати це тільки задля того, щоби пізнати, як усі аспекти буття із цього єдиного першоджерела виникають [2, с. 84]. Істинне, яке віднаходить себе тільки у собі ж самому, прагне до свого становлення, розвитку і самопізнання. Філософія — це пізнання цього розвитку, через мислення засобом системи понять, вона сама являє собою самоосмислюваний розвиток, і чим повніше і стрімкіше він протікає, тим досконалішою є філософська система [2, с. 90—91]. Отже, історія філософії — це історія розвитку та самопізнання істини [2, с. 92].

Виходячи із описаних положень, В. Гегель постулює, що «вивчення історії філософії є вивчення самої філософії», і завдання того, хто займається викладом філософії, — довести, що її історія не є невпорядкованим зібранням думок, які були висловлені в ту чи іншу епоху певним мислителем, оскільки увесь філософський процес підпорядкований єдиній ідеї [2, с. 93]. Однак попри те ми не повинні сподіватися, що віднайдемо відповіді у працях мислителів давнини на ті запитання, які наш розум ставить нам у сьогоденні та які б вдовольнили інтереси сучасного світу. Кожна система філософії відображає певний рівень розвитку епохи, до якої вона належить [2, с. 104].

Відзначимо: В. Гегель у своїй праці пише, що історія інших наук та культури є близькою до історії філософії, найближча з яких — це історія мистецтва та релігії, однак усе таки відмежовуючи філософію від усіх інших. Щодо релігійної думки, то він вважав її значною мірою спекулятивною [2, с. 112]. Філософ не ігнорує значний вплив, який мала релігія на філософську думку, стверджуючи, що в Європі виникнення теології — це своєрідний результат такого взаємовпливу, оскільки «релігія має спільний зміст із філософією, відрізняються вони тільки формально; йдеться тільки про те, щоби характер понять, які розробляються філософами, дали б змогу осягнути і зміст релігії» [2, с. 119].

Філософія — це спосіб становлення думки, в якій відображається усе суще. Філософія починається там, де проявляється осмислення мислення. Історія філософії повинна демонструвати, як цей процес змінювався у часі [2, с. 142]. Тобто «мислення, яке мислить себе, — це абстрактне визначення: воно і є начало філософії», але водночас це начало розкриває себе в історії [2, с. 143].

Зовсім іншим був підхід щодо визначення поняття філософії у В. Віндельбанда. У своїй «Історії філософії», яку світ побачив у 1892 р. і якій передували праці «Історія нової філософії», що вийшла у двох томах у 1878—1880 рр., та в «Історії древньої філософії» 1888 р. мислитель «здійснив новаторську спробу згрупувати і проаналізувати основні філософські напрями, відштовхуючись від тих завдань, які висувались згідно з основними запитаннями того чи іншого часу» [1, с. 5].

В. Віндельбанд у праці «Історія філософії» оглядає різні підходи до розуміння філософії — від античності до XIX ст. Спершу він подає те визначення, яке було характерним для його часу, а саме: «Під філософією у сучасному значенні цього слова розуміють наукове роз'яснення загальних питань світогляду та опису розуміння життя», і цьому вкрай невизначеному поняттю мислителі у різні епохи намагались надати виразніший обрис. І подекуди результати цих спроб були настільки розрізненими, що вловити поміж них хоча б якісь спільні риси було фактично неможливо. Під філософією в найдавніші часи розуміли «просте прагнення до істини». Проте вже у працях авторів, які формувались під впливом думки Платона та Аристотеля, філософія асоціюється із наукою і тракту-

ється як «методична робота думки, що спрямована до пізнання задля успішної практичної діяльності людини, а окремі підрозділи філософії являють собою відгалуження знання, які вивчають і пізнають окремі сфери дійсності». У той період філософією називали науку, в якій, підсумовуючи здобуті мислителями знання, ставили перед собою мету вибудувати нову релігію замість уже відмираючої [1, с. 11].

У Середні віки зміст і завдання філософії «цілком відповідали тому уявленню, яке склалося про неї в епоху пізньої античності. Проте значення філософії суттєво змінилося через те, що її завдання значною мірою вирішувалося релігією, яка пропонувала не тільки прикладні правила особистого життя, а й і абстрактні погляди на дійсність» [1, с. 12]. За цих умов філософії відводилась роль другого плану з відповідним завданням науково обґрунтовувати та захищати догматичне вчення Церкви.

На думку мислителя, таке розмежування спричинило процес відокремлення індивідуального мислення від «церковного». Надалі філософія «перейшла від викладу і захисту до критики догми і, врешті, спробувала вивести незалежне від релігійних інтересів вчення із джерела, яке видавалось філософам даром “природного” світоча людського розуму та досвіду». Попри таку контраверсію із релігією, «водночас філософія зберегла те ж призначення, яке вона мала в давнину: творити на науковій основі світогляд та життєрозуміння... роз'яснювати людству взаємний зв'язок явищ і поєднувати їх із пізнанням життя окремої людини та життя суспільства загалом» [1, с. 12].

В. Віндельбанд, будучи представником баденської школи неокантіанства, вирішальною віхою у процесі становлення філософської думки вважав вчення Е. Канта, який змінив вектор пізнання, демонструючи у своїх працях те, як розум без жодної метафізики сам себе критично пізнає. Упродовж XIX ст. виникло значне різноманіття напрямів філософської думки, і знову постала потреба враховувати увесь багаж накопичених знань із подальшим перетворенням філософії на узагальнюючу науку.

Щодо остаточного визначення поняття «філософія», то мислитель зазначає, що, «незважаючи на ті метаморфози, яких зазнало впродовж часу значення слова “філософія”, помилково вважати,

що шляхом порівняння вдасться визначити загальне її поняття, і жодне із запропонованих не охопить усіх видів розумової діяльності, яку можна назвати філософією» [1, с. 13]. І чим різноманітніші завдання та зміст філософії, що формувались упродовж століть, «тим наполегливіше постає питання: який сенс мають змальований в історичній перспективі численні та розрізнені учення, між якими, окрім назви, немає нічого спільного?» [1, с. 17].

Отже, історія філософії, за В. Віндельбандом, — «це виражений у наукових поняттях процес формування європейськими народами світогляду та ставлення до життя», а також «загальна схема усіх тих плодів духовної праці, які надають історії філософії змісту, мети та призначення». Зі свого боку, «історія філософії вчить, як вироблялись ті поняття, на основі і з допомогою яких ми судимо і думаємо як в повсякденному житті, так і в сфері спеціальних знань при осмисленні нашого досвіду» [1, с. 17].

В. Віндельбанд підтверджує той факт, що історія філософії як самостійна наукова дисципліна сформувалася «тільки завдяки Гегелю, який висунув основний принцип», згідно з яким історія філософії — це не «строкате зібрання думок різних учених... та не безупинне розширення і вдосконалення пізнання одного і того ж предмету, це є процес, в якому виробляються і віднаходяться логічні вираження категорій мислення» [1, с. 18].

У філософії В. Гегеля ці «категорії розроблялись історичними системами філософії, які співпадали із науковою та систематичною послідовністю, в якій ті ж таки категорії були “елементами істини”» і оформлювались у логічно розроблену довершену філософську систему, якою В. Гегель вважав свою власну.

В. Віндельбанд вказує на хибність такого підходу, тому що «історичний рух філософської думки обумовлюється виключно чи у крайньому разі в усіх своїх істотних рисах ідеальною необхідністю, з якої одна категорія під час діалектичного розвитку породжує іншу» [1, с. 18]. Насправді сценарій історичного розвитку філософії інший, аніж його змальовував В. Гегель: необхідно враховувати не тільки мислення «всезагальної, ідеальної людини» чи «всесвітнього розуму», а й думки окремих філософів, які подекуди не потрапляють у цей діалектичний процес.

Історія філософії, окрім того, що вона дає уявлення про становлення світоглядних основ, є також результатом подекуди роз-

різних актів мислення, «мотиви яких обумовлюють як ставлення питань, так і характер спроб їх вирішення» [1, с. 18—19].

В. Віндельбанд, як і Тома Аквінський, вказує на випадки хиб «заблукалих умів» у історії філософії, але робить це у дещо інший спосіб. Філософи, які намагалися осмислити дійсність, насамперед натрапляли на перепони, які поставали перед ними як «сукупність проблем, ілюзій, фантазій та почуттів, що вводять в оману суспільну думку». Часто філософи «переймалися несуттєвими питаннями, а отже, усі зусилля, затрачені для їхнього вирішення, були даремними». З іншого боку, траплялись спроби сформулювати такі поняття, які натомість ще більше гальмували справу пізнання, аніж сприяли вирішенню поставленого завдання. Проте «в історії філософії дивовижним є саме те, що з цієї значної маси індивідуальних та колективних помилок в цілому виокремились усе-таки схеми загальноновизнаних форм світопізнання та життєрозуміння, які певним чином і становлять історію філософії» [1, с. 21—22].

Часто траплялося так, що найвагоміші були саме ті поняття, які не містили ознак досконалості чи довершеності, подекуди були алогічними. Тоді як адекватні, безсумнівні поняття історично не мали жодної ваги, тобто «великі помилки в історії філософії важливіші за маленькі істини» [1, с. 25].

Підсумовуючи усе сказане, В. Віндельбанд формулює завдання філософсько-історичних досліджень: 1) чітко визначити усі дані, які можна отримати про життя, інтелектуальне становлення і вчення філософів із тих джерел, які є доступними для дослідника; 2) опираючись на цей матеріал, вивести формулу процесу становлення таким чином, щоб для кожного філософа була визначена залежність його вчення, як від поглядів його попередників, так і від панівних ідей його часу, його власної природи і міри його освіченості та спектра тих знань, якими він володів; 3) оцінити, як співвідноситься окремо взяте вчення із загальним обрисом історії філософії та яку цінність для цієї історії воно становить. Згідно з першими двома завданнями, історія філософії є філологічно-історичною, тоді як третій пункт характеризує її як науку критично-філософського змісту [1, с. 22].

В. Віндельбанд розглядав свою працю не як конспект лекцій з історії філософії, а як підручник, що дає чітке уявлення в «до-

ступній формі про розвиток ідей європейської філософії». Вчений ставив «перед собою завдання продемонструвати, завдяки яким мисленнєвим процесам упродовж історії поставали ті принципи, завдяки яким ми розуміємо та оцінюємо світ і життя людини».

Особливого значення мислитель приділяє «розвитку того, що у філософському сенсі є найважливішим: історії проблем та понять». І ставить собі за мету «зобразити її як структуроване ціле... історично сформоване сплетіння різноманітних ідей, із яких постав наш світогляд», і це є основним об'єктом його праці. Тоді як предмет історії філософії — це сукупність «понять, які тривалий час слугували живими формами мислення та нормами суджень і в яких знайшла своє рельєфне вираження іманентна внутрішня структура людського духу» [1, с. 25].

Думки, озвучені на сторінках наріжних для історії філософії праць В. Гегеля та В. Віндельбанда, передусім дають змогу збагнути, чи можна в принципі говорити про можливість існування історії філософії як явища, а також демонструють варіанти обрання чи творення палітри методів для вивчення та написання історії філософії.

Примітно також, що праця о. М. Конрада, як і В. Гегеля, становить підсумок прочитаного ним лекційного курсу, тоді як В. Віндельбанд, як ми уже зазначали, чітко наголошував на тому, що він не розглядає свою книгу як підручник чи конспект лекцій, радше як довідник, що відображає шляхи вирішення філософських питань.

Щодо питання виникнення феномену філософії та процесу її становлення у цивілізаційних масштабах, то о. М. Конрад виходить із тієї позиції, що розум людини повсякчас прагне пізнати правду, хоча своє розуміння категорій розуму та правди в подальшому у своїй праці не розкриває. Отже, розум людини постійно намагається вивчити «цілість життя-буття з його причинами» і не вдовольняється процесом та результатом вивчення самих явищ. У своєму інтелектуальному поступі людина «не затримується на пізнанні безпосередніх причин, а змагає до відкриття найдальших, остаточних, найглибших рацій явищ буття й життя» задля того, щоби разом з цим процесом пізнання отримати «найзагальніший і синтетичний погляд на світ» [5, с. 218].

Для о. М. Конрада філософія — це «наука, що природним світлом розуму досліджує найглибші» сенси явищ буття й життя. До

цього визначення він додає, що філософія є поєднанням та «вінцем людського знання, набутого природними силами нашого розуму» [5, с. 219].

Задля того, щоби окреслити саме поняття, автор пропонує чотири підходи. Перший — трактування філософії, що впливає із буквального значення цього слова, тобто любов до мудрості, яке «мають перший ужив ... Пітагор (VI ст. до Хр.)». На думку о. М. Конрада, античний мислитель вважав, що сама мудрість є аспектом буття божества, тоді як для людини є можливою тільки любов до цієї мудрості.

Згодом поняття «філософія» почали вживати у тому ж значенні, що і «наука». Тобто філософія у цьому розумінні — це ще одна наукова дисципліна на зразок історії, археології, математики, фізики, психології тощо. Така зміна статусу філософії та початок її своєрідної інституалізації, на переконання о. М. Конрада, яка є співзвучною із вже описаною нами позицією В. Віндельбанда, відбулися приблизно у часи життя Платона.

Аристотель окреслював філософію як сукупність «найзагальнішого наукового знання, однак з неї він виділив спеціальну науку про перші причини буття і назвав її першою філософією», яка потім отримала назву «метафізика» — термін «спершу цілком технічний», який з часом став назвою окремого вчення про першопричини буття.

Згодом до метафізичного підходу долучились інші споріднені науки, зокрема логіка, гносеологія, психологія, космологія, етика, естетика, право, соціологія, математика тощо. Проте і кожна з цих галузей знань «має свою філософію», які «є неначе тими огнищами, що лучать висліди дослідів в тих ділянках з метафізикою і дають спромогу виробити собі загальний погляд на світ, опертий на дослідідах поодиноких наук». І саме у цьому останньому значенні о. М. Конрад вживав поняття філософії у своєму нарисі, тобто філософія — «це наука, яка дає загальний погляд на світ», становить основу світогляду, який опертий на узагальнення сукупності усіх видів наукового знання [5, с. 219—220].

Постулюючи, що свій предмет філософія здобула не відразу, дослідник, на наш погляд, уперше в аналізованій праці репрезентує історизм у своїх поглядах на філософію, тобто розглядає її як вид інтелектуальної діяльності людини, що існує в часі та має власний

розвиток, під час якого у сферу філософських знань інтегруються дедалі більше аспектів буття та розробляються підходи щодо їхнього осмислення. Це засвідчує також таке твердження о. М. Конрада: філософія «розвивалась ступенево і впродовж віків помалу втягла в свій круг різні ділянки питань, а опісля поширювала свої досліди відповідно до кожночасної потреби, зацікавлення й оцінки вартости предмету» [5, с. 220].

У вступній частині о. М. Конрад детермінує основні поняття своєї праці та наводить методологічний інструментарій, згідно з яким розкриватиме предмет дослідження. Оглядаючи предмет філософії, він вказує на те, що «був час, що лише природа була головним предметом філософії... були й такі часи, що головним предметом філософічних дослідів були моральні явища, Бог, душа, бо лише такі студії уважали за найбільш вартісні для людства». Предмет філософії змінювався щоразу, коли варіювались погляди мислителів на саму природу пізнання. Тоді домінуючим для усілякої філософської думки став психологічний підхід, увага мислителів поступово змістилась із пізнання світу до його окремих явищ, а згодом і сама ця думка стала предметом власної рефлексії [5, с. 220].

Про саморефлексію як стиль філософського мислення також писав Гегель, підкреслюючи її значущість в історії становлення філософської думки, оскільки «найдовершенішою, найблагороднішою варто вважати ту діяльність думки, яка вивчає не інше, а займається сама собою, шукає себе, сама ж себе і розкриває». Історія цивілізації — це процес віднаходження думки про саму себе та її самореалізацію [2, с. 72].

Однак попри все для о. М. Конрада головний предмет філософського пізнання — це «природа й сам чоловік», якому притаманні, окрім фізичного ества, що споріднює людину із тією ж природою, також і феномени, які для природи не характерні, а саме: «явища інтелектуальні і моральні». Саме цей підхід і призвів в античні часи до розмежування фізики, логіки та естетики — відповідно науки про буття, пізнання та моралі. Згодом із цих наук почали виникати: із фізики — метафізика як наука про принципи буття; космологія — «наука про найвищі засади матеріального світу»; психологія та теодицея — науки про різні аспекти духовного існування; гносеологія, критика — дисципліни, предметом яких є

метод та суть пізнання, а також критерії оцінювання пізнаваного. Щодо етики, то, крім розроблення моральних питань та цінностей, ця наука охоплювала комплекс дисциплін, предметом яких було (і залишається) вивчення природи та різних проявів суспільного і політичного життя людини.

Цитуючи Е. Канта, а саме одне з його філософських кредо: «Дві річі — сказав — Кант — будять моє здивування: зоряне небо наді мною і голос совісти в мені», о. М. Конрад певним чином резюмує свій вступний виклад про поняття та предмет філософії, додаючи також, що у наведеній цитаті німецького філософа охоплено «найважливіші проблеми світу й життя, котрі є віссю, довкруги якої вирує людська думка», і «до розвязки тих питань різними дорогами прямувала філософія», розкрити які, їх «зіставити, вказати на їх взаємний зв'язок і оцінити їх — це є завдання і предмет історії філософії» [5, с. 221].

Сам о. М. Конрад подає таке визначення історії філософії: «це наука про повстання, зміст і розвиток філософічних систем (філософічної думки) та їх зв'язь між собою». Історія філософії має свій чітко окреслений предмет (філософська думка чи система), мету (причини та принципи їх виникнення), сукупність методів, а саме: біографічний (життєписи окремих філософів та мислителів), доксографічний (дослідження ідей та систем філософів у працях пізніших дослідників, які їх описали), монографічний (виокремлення одного філософського підходу та його детальне вивчення), прагматичний (аналіз закономірностей, в яких виникала та чи інша філософська система в контексті «історії культури у всіх народів цілого світу»), що свідчить про науковість цієї дисципліни [5, с. 222].

У своєму нарисі М. Конрад дотримується доксографічного методу, згідно з яким досліджує тільки «повстання, зміст, розвиток і зв'язок філософічних систем... містить лише такі біографічні відомості, котрі необхідні, щоби пізнати наукову діяльність філософів» [5, с. 222]. В огляді певної системи дослідник зважав на те, щоби точно подати її суть, зосереджуючись при цьому на найголовніших і найхарактерніших для цієї філософської системи позиціях.

Основна увага історії філософії як наукової дисципліни, на думку о. М. Конрада, має бути спрямована на ту філософську дум-

ку чи систему, які вирізняються оригінальністю, мали вплив на становлення інших філософських систем чи пояснювали взаємозв'язок між ними.

Свою працю о. М. Конрад поділив на дві змістові частини: огляд релігійно-філософських ідей давніх народів Сходу та огляд античної філософії. Більш детально розглянуто систему грецької філософії, яка згодом мала значний вплив на формування філософії Європи у різні періоди її становлення, які репрезентовані вченням патристики, схоластики та філософською думкою Нового часу.

М. Конрад розділяє мету історії філософії на близьку — «пізнати зусилля людського розуму у розв'язці філософічних питань» та «дальшу» — «пізнати правду та вистерігатися помилок», оскільки сама ж історія філософії «поучує, як важко розумові пізнати правду і як легко впасти в блуди, так що навіть найсвітліші і найбільш визначні уми, полишені своїм силам, блудили» [5, с. 223]. Такі «блуди» є наслідком «немочі нашого індивідуального розуму». Їх уникнути допоможуть наука та «Боже Об'явлення, що своїм небесним світлом береже нас від заблудження на безмежному океані пізнання... упокорює нашу гордість» [5, с. 222—223].

Для о. М. Конрада, який опирається на авторитет Томи Аквінського, історія філософії — це сукупність спроб, які здійснюють для того, щоби виправити чи уникнути помилок попередників, тоді як для В. Віндельбанда самі ж помилки і є рушієм цієї історії, а Гегель розглядав історію філософії як шлях та плід доцільного самовіднайдення абсолютного духу.

Підхід о. М. Конрада до написання історії філософії ближчий до методики, яку запропонував В. Віндельбанд: поетапне розкриття кожного періоду із висвітленням тих питань та спроб їх вирішень, якими займалися мислителі минулого. Натомість концепція історії філософії Гегеля є невід'ємною від самої системи його філософії і логічно впливає із його ж таки способу осмислювати філософську проблематику. Будучи особою духовною, о. М. Конрад розглядав філософію як засіб свого служіння, тоді як для В. Гегеля сама філософія — це простір, в якому віднаходить та проявляє себе Дух служіння духівника.

Редакція журналу «Богословія», попри те, що на його шпальтах домінувала релігійна тематика, все ж розглядала свій часопис

насамперед як наукове видання. Така гнучкість та відкритість у поглядах видавців, а також своєчасність праці о. М. Конрада, написаної у важливий момент становлення його як вченого, — істотні передумови написання «Нарису історії старинної філософії», що є важливим епізодом вивчення філософії в Україні.

1. *Виндельбанд В.* История философии / пер. с. нем. Киев: Ника-Центр, 1997. 560 с.
2. *Гегель Г. В. Ф.* Лекции по истории философии: у 3 кн. Санкт-Петербург: Наука, 1993. Кн. 1. 350 с.
3. Життєпис блаженних новомучеників УГКЦ священномученика Миколи Конрада та мученика Володимира Прийми. URL: <http://sobor-svyura.lviv.ua/zhyttjepys-blazhennyh-novomuchenykiv-uhkts-svyaschenomuchenyka-mykoly-konrada-ta-muchenyka-volodymyra-pryjmy/>.
4. *Захар І.* Лекції до історії філософії. Львів: Видавництво ЛБА, 1997. 398 с.
5. *Конрад М.* Нарис історії старинної філософії // Богословія. 1933. № 3/4. С. 218—257.
6. *Конрад М.* Нарис історії стародавньої філософії. 2-ге вид. / опрацював Петро Ісаїв. Рим: Видання Українського Католицького Університету ім. св. Клементя Папи, 1974. 396 с.
7. Українські часописи Львова 1848—1939 рр.: іст.-бібліогр. дослідж.: у 3 т. Львів: Світ, 2003. Т. 3. Кн. 1. 912 с.

Ольга Вакульчук

РОЗВИТОК ПРЕСОЗНАВЧИХ ДОСЛІДЖЕНЬ У НАЦІОНАЛЬНІЙ БІБЛІОТЕЦІ УКРАЇНИ ІМЕНІ В. І. ВЕРНАДСЬКОГО

Розглянуто сучасний стан і перспективи розвитку досліджень газетної періодики, що зберігається у фондах НБУВ.

Ключові слова: *пресознавство, бібліографія періодики, науково-інформаційні ресурси.*

Current state and prospectives of the development of research of newspaper periodicals held at the holdings of the V. I. Vernadsky National Library of Ukraine has been considered.

Keywords: *press studies, bibliography of periodicals, scientific and information sources.*